

Original article

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kavram Öğretim Uygulamalarına Yönelik Görüşleri

Social Studies Teachers Perspectives Regarding Concept Teaching Methods

Ecrin Kandemir ^{a,*} & Yılmaz Geçit ^b

^aRecep Tayyip Erdoğan University, Rize, Türkiye

^bDepartment of Turkish and Social Sciences Education, Faculty of Education, Recep Tayyip Erdoğan University, Rize, Türkiye

Özet

Bu çalışmanın temel amacı, sosyal bilgiler öğretmenlerinin kavram öğretim uygulamalarına yönelik görüşlerini ortaya çıkarmaktır. Bu doğrultuda çalışma nitel araştırma yaklaşımına uygun olarak yürütülmüştür. Araştırma 2021-2022 eğitim öğretim döneminde yapılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Rize ili Çayeli ilçesinde, devlet ortaokullarında görevli 15 sosyal bilgiler öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırma verileri "Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu" ve nicel araştırma yöntemlerinden sıklık anketi tekniği ile toplanmış, sosyal bilgiler öğretmenleri ile yapılan görüşmeler içerik analizi tekniği kullanılarak çözümlenmiştir. Araştırmada öğretmen görüşlerinden elde edilen temel veriler şunlardır: Sosyal bilgiler öğretmenleri derslerde kavram öğretim uygulamalarının kullanımının gerekli olduğunu vurgulamaktadır. Sosyal bilgiler öğretmenleri genel olarak ders kitabını kavram öğretim uygulamaları açısından yetersiz bulmakta ve bu nedenle kitapta yer alan kavram öğretim uygulamalarının sayısının artırılması gerektiğini savunmaktadır. Kavram öğretim uygulamalarının kullanımının akılda kalıcılığın artması, konunun somutlaşması, aktif katılımın sağlanması, öğrenmelerin anlamlı hale gelmesi, derslerin eğlenceli hale gelmesi gibi birçok olumlu katkısının olduğunu belirtmektedir. Ayrıca öğretmenler, kavram öğretim uygulamalarının etkili kullanımı için hizmet içi eğitim ve seminerlere ihtiyaç duyduklarını belirtmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler, Kavram Öğretimi, Kavram Öğretim Uygulamaları, Öğretmen Görüşleri.

Abstract

The main purpose of this study is to reveal the views of social studies teachers on concept teaching practices. In this direction, the study was conducted in accordance with the qualitative research approach. The research was conducted during the 2021-2022 academic semester. The study group of the study consists of 15 social studies teachers working in public secondary schools in Çayeli District of Rize province. The research data were collected using the frequency questionnaire technique from the "Semi-Structured Interview Form" and quantitative research methods, and the interviews with social studies teachers were analyzed using the content analysis technique. The basic data obtained from the opinions of teachers in the research are as follows: social studies teachers emphasize that the use of concept teaching applications in classes is necessary. Social studies teachers generally find the textbook inadequate in terms of concept teaching practices, so they argue that the number of concept teaching practices included in the book should be increased. The concept states that the use of teaching applications has many positive contributions, such as increasing the memorability, embodying the subject, ensuring active participation, making learning meaningful, and making lessons fun. In addition, teachers state that in-service training and seminars are needed for the effective use of concept teaching applications.

Keywords: Social Studies, Concept Teaching ,Concept Teaching Methods, Teacher's Views.

Received: 27 October 2024 * **Accepted:** 30 November 2024 * **DOI:** <https://doi.org/10.29329/jsve.2024.1097.2>

* **Corresponding author:**

Ecrin Kandemir, Recep Tayyip Erdoğan University, Rize, Türkiye.
Email: ecrnkndmr@outlook.com

GİRİŞ

Yaşadığımız dünya bilgilerle donatılmıştır. İnsanların tecrübelerine dayanarak sınıflandırdıkları bu bilgilerin bir kısmı kavramları oluşturur. Kavramların dünyayı algılama ve anlamlandırmadaki yeri tartışılmazdır. Kavramlar, insanların günlük hayatında iletişimini kolaylaştıran, ilkelere temel oluşturan ve bağlı olduğu alanlarda yaşanabilecek problemlere çözüm olan ve sözcüklerle ifade edilebilen bir öğrenme aracıdır (Ülgen, 2004: 105). Kavram genel manada bireyler tarafından oluşturulan herhangi bir olay, obje, özellik, eylem ve bağlantıları temsil eden zihinsel yapı ve temsil anlamına gelir (Klausmeir, 1992: 268). Kavramlar, düşünmenin ve öğrenmenin gerçekleştiği yer olan bilişin temel yapı taşlarını meydana getirdiklerinden etkili ve anlamlı öğrenmelerin ortaya çıkmasında önemli bir rol üstlenmektedir. Dolayısıyla kavram öğrenimi, bilgiyi anlamlandıran öğrencilerin, kendini ifade etme becerisini de artırarak, çevresi ile uyumunu da artırabilmektedir. Bu amacın gerçekleştirilmesinde öğrenciler kadar öğretmenlerin de sorumluluğu olup onların da kavram öğretiminin önemini farkında olan ve bunlarla ilgili öğrenme-öğretme süreçlerine hakim olmaları beklenir (Özyürek, 1984:349, Yılmaz ve Çiviler, 2012:1).

Kavram öğretimi, Kaptan'a (1998:132) göre "İlgili kavramların çocuğun zihninde oluşmasını sağlama işi" iken Dünder'a (2014:314) göre ise "Kavramların özelliklerine göre seçilecek strateji, teknik ve materyallerin tamamının kullanılabilmesi bir tasarım" olarak tanımlanmaktadır. Eğitim öğretim süreçlerinde öğrencilerin bilişsel öğrenme ve gelişiminin sürekliliğinde kavram öğretimi önemli bir yer tutmaktadır. Öğrencilerin soyut ve somut düşünme becerilerini kazanması ve dolayısıyla öğrenmeleri, kavram öğretimiyle anlamlı bir paralellik taşımaktadır (Geçit ve Gençer, 2010: 108). Bu yaklaşımdan hareketle kavramlar, bütün derslerde olduğu gibi sosyal bilgiler dersinin de temel öğrenme yapılarını oluşturur (Ertuğrul,2023:21). Sosyal bilgiler dersi tarih, coğrafya, hukuk, sosyoloji, psikoloji, siyaset bilimi, felsefe, ekonomi gibi farklı sosyal bilim disiplinlerinden alınan zengin içeriklerle şekillendiğinden, sosyal bilgiler dersinde öğrencilerin çok farklı kavramla karşılaşması kaçınılmazdır (Çoban, Öntaş ve Palaz,2021:362). Sosyal bilgiler dersinin barındırdığı zengin ve çoğu soyut nitelik taşıyan bu kavramların öğrenilmesini, kavram öğretiminin odak noktası olarak belirlemenin birçok faydası olduğunu ifade eden Doğanay (2005: 273-276)'a göre öğrenme ile hatırlama sürecini basitleştirir, öğrencilerin akademik başarılarına olumlu katkıda bulunur, iletişimi kolaylaştırır, öğretimi kişiselleştirir, gerçek ve yanıltıcı durumları ayırt etmeye yardımcı olur, basit olarak öğrenilen kavramların gittikçe karmaşıklaşan yapısını çözmeye yardımcı olur ve akıl yürüterek çıkarımda bulunma becerisini geliştirir.

Sosyal bilgiler dersinin içeriğinde yer alan kavramların zenginliği sosyal bilgiler derslerinde kavram öğretim süreçlerinde farklı uygulamalardan yararlanılmasını da beraberinde getirmektedir. Kavramların daha çok soyut olması ve öğreniminin karmaşık süreçleri içermesi kavram öğretiminde sıradan yöntemleri etkisiz kılmaktadır. Bu açıdan bakıldığında sosyal bilgiler dersinde kavram

öğretiminde farklı uygulamaların kullanımı bir gereklilik arz etmektedir (Akbaş ve Toros,2016:53). Nitekim 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı incelendiğinde kavram temelli sosyal bilgiler öğretiminin önemli bir yer tuttuğu görülmektedir. Programda kavram öğretiminde sınıflamaların ve farklı kavram öğretim yaklaşımlarının dikkate alınması gerektiği vurgulanmaktadır (MEB,2018). Ancak kavram öğretiminde farklı uygulamalardan yararlanırken öğrenciye göre, somuttan soyuta, yakından uzağa, basitten karmaşığa, bilinenden bilinmeyene gibi belirli öğretim ilkeleri dikkate alınmalıdır (Yel,2015:86). Kavram öğretiminde dikkat edilmesi gereken bu ilkelerin yanı sıra bilinmesi istenen birçok etken vardır. Öğrencinin gelişim düzeyi, kavramın yapısı, öğrencinin ailesinin sosyo-ekonomik yapısı, okul ortamı ve imkânları, öğretmen özellikleri, öğrencinin sahip olduğu sözcük dağarcığı vb. kavram öğretiminde önemlidir (Tokcan,2015:20). Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'ne bakıldığında ise içerisinde okuryazarlık becerilerine ait tanımlanmış olan üç temel düzey vardır. Bunlar:

1. “Okuryazarlık türünde geçen temel bilgi, terim, kavram ve olguları tanımlama, anlama, bunların farkında olma ve duyarlılık göstermeye yönelik farkındalık düzeyi”
2. “Öğrencilerin bu bilgi, terim, kavram ve olgulara yönelik bütüncül ilişkiyi fark etmelerine yönelik işlevsellik düzeyi”
3. “Edinilen bilgilere yönelik öğrencilerin eyleme geçeceği eylemsellik düzeyi”

Bu düzeyler, bir sarmal sistem yapısında kurgulanmış olup, kavram öğretiminin eksik kalması durumunda sarmal yapıda ilerlemek mümkün değildir. Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli öğrencilerin, öğrenme çıktıklarına ulaşabilmesi için sosyal-duygusal öğrenme becerilerini, alan becerileri ve kavramsal beceriler ile birleştirerek kazandırmayı amaçlarken, onların sosyal-duygusal yönden de iyileşmesini de destekleyecek şekilde tasarlanmıştır (MEB,2024:57).

Sosyal bilgiler öğretmenleri sosyal bilgiler dersi içeriğinde yer alan temel kavramların öğrencilere kazandırılmasının öğrencilerin anlamlı öğrenmelerine ve sonraki öğrenmelerine basamak oluşturduğunu bilerek kavram öğretimini doğru ve eksiksiz bir biçimde gerçekleştirmesi eğitimsel hedeflerin de gerçekleşmesini sağlayacaktır. Bu nedenle, bu araştırma öğretmenlerin kavram öğretimine yönelik görüşlerinin belirlenmesi bakımından önem arz etmektedir.

Araştırmanın Amacı

Araştırmanın temel amacı, sosyal bilgiler öğretmenlerinin kavram öğretim uygulamalarına yönelik görüşlerini belirlemektir. Bu temel amaç doğrultusunda aşağıdaki soruya cevap aranmıştır;

1. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kavram öğretim uygulamalarına yönelik görüşleri nelerdir?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kavram öğretim uygulamalarına yönelik görüşlerinin belirlenmek istendiği bu çalışmada, araştırmanın doğasına uygun olarak nitel araştırma yaklaşımları kullanılmıştır. Nitel araştırmaların en belirgin özelliği araştırmacının verilere doğrudan kaynağından ulaşılmasıdır (Büyüköztürk vd., 2020: 286). Genel olarak nitel araştırma gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi yöntemlerin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve kendi bütünlüğü içinde ortaya konulduğu nitel bir sürecin takip edildiği araştırma olarak tanımlanabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 41). Bu araştırma, nitel araştırma yaklaşımlarından özel durum çalışması ile desenlenmiştir. Özel durum çalışmasının en belirgin özelliği, güncel bir olgu, olay, durum, birey ve gruplar üzerinde yoğunlaşp derinlemesine analizine imkân tanınmasıdır. Yani araştırmacının araştırılan konuyla ilgili önyargılara sahip olmadan konunun etraflıca incelenmeye çalışmasıdır (Ekiz, 2009).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunun oluşturulmasında amaçlı örneklem yöntemlerinden kolay ulaşılabilir durum örnekleme kullanılmıştır. Bu doğrultuda örnekleme Rize ili Çayeli ilçesinde bulunan 8 adet resmi ortaokulda görev yapan 15 sosyal bilgiler öğretmeni oluşturmuştur. Çalışma grubunu oluşturan sosyal bilgiler öğretmenlerine ilişkin demografik bilgiler Tablo 1’de verilmiştir.

Katılımcılara Ait Demografik Bilgiler

Araştırma çerçevesinde çalışma grubunda yer alan öğretmenlerin özellikleri Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Katılımcı Dağılımı

Cinsiyet	Kadın	4
	Erkek	11
Görev Süresi	1-5 Yıl	2
	6-10 Yıl	7
	11-15 Yıl	2
	16-20 Yıl	2
	20 Yıldan Fazla	2
Okulun Yerleşim Yeri	Şehir	1
	İlçe	13
	Köy	1
Lisans Mezuniyeti	Sosyal Bilgiler	13
	Tarih	2
Mezun Olunan Üniversite	Karadeniz Teknik Üniversitesi	5
	İnönü Üniversitesi	3
	Amasya Üniversitesi	2
	Atatürk Üniversitesi, Pamukkale Üniversitesi, Erzincan Üniversitesi, Marmara Üniversitesi, Balıkesir Üniversitesi	1
Yüksek Lisans Durumu	Var	1

Veri Toplama Araçları

Araştırmada nitel araştırmalarda veri toplama araçlarından yarı yapılandırılmış görüşme formu ve öğretmenlerin kavram öğretim uygulamalarından hangilerini daha sık kullandığını belirlemeye yönelik sıklık anketi uygulanmıştır. Görüşme tekniği, araştırmalarda önceden belirlenmiş sorular çerçevesinde ilgili kişilerden veri edinme sürecidir. Görüşme tekniği araştırmacılara bir araştırma konusu veya bir soru hakkında derinlemesine bilgi sunar (Büyüköztürk vd. 2020: 158). Doğan (2011:122) anketi, “belli kişilerin ya da grupların çeşitli konulardaki düşünce, duygu ve deneyimleri hakkında bilgi toplamak için düzenlenen bir soru listesi” olarak ifade etmiştir. Sosyal bilgiler öğretmenleri ile yapılan çalışma verileri on bir açık uçlu sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmıştır. Görüşme formunun oluşturulma aşamasında ilgili alanyazın incelemesi yapılmış ve Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilgiler Eğitimi bölümünde görevli üç öğretim üyesinin ve bir alan öğretmenin görüş/değerlendirmelerine sunulmuştur. Uzmanların değerlendirmesiyle birlikte öneriler doğrultusunda gerekli düzenlemeler yapılarak sorulara son şekli verilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formu Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU SORULARI

1. Kavram sözcüğünü nasıl tanımlarsınız?
 2. Sosyal bilgiler dersinde kavram öğretimini önemli buluyor musunuz? Nedenleriyle açıklayınız.
 3. Herhangi bir kavramın öğretimini yaparken genelde nasıl bir yol izliyorsunuz? Kavramı dersinizin hangi aşamasında daha çok kullanıyorsunuz? (Bir örnek kavram üzerinden anlatabilir misiniz ?)
 4. Kavram öğretim uygulamalarından (strateji-yöntem-teknik) sıklıkla kullandıklarınız hangileridir? Nedenleriyle açıklayınız?
 5. Sosyal Bilgiler dersinde kavram öğretimi için en çok yararlandığınız kaynak ve materyaller nelerdir?
 6. Sosyal bilgiler ders kitaplarını kavram öğretim uygulamalarının (strateji-yöntem-teknik) kullanılma durumu ve yeterliliği açısından değerlendirdiğinizde neler söylersiniz?
 7. Sosyal Bilgiler dersinde kullandığınız kavram öğretimi uygulamalarından (strateji-yöntem-teknik) en çok hangisi/ hangilerinin daha etkili olduğunu düşünüyorsunuz? Nedenleri ile açıklayınız.
 8. Derslerinizde bir kavramın öğretimini yaparken bilgisayar destekli kavram öğretim teknolojilerini kullanıyor musunuz? Kullanıyorsanız hangi teknoloji ve uygulamaları kullanıyorsunuz?
 9. Kavram öğretimi uygulamaları (strateji-yöntem-teknik) hakkında bilgi sahibi olmak için belli bir eğitim aldınız mı? Aldıysanız nereden ve nasıl aldınız? Ayrıca bu eğitimin yeterliliği hakkında neler söyleyebilirsiniz. Lütfen yazınız.
 10. Sosyal Bilgiler dersinde kavram öğretimi için farklı uygulamalar (strateji-yöntem-teknik) kullandığınızda bunun öğrenci üzerindeki etkilerini gözlemleyebiliyor musunuz? Nasıl?
 11. Kavram öğretimi uygulamalarının (strateji-yöntem-teknik) gelecek yıllarda sosyal bilgiler öğretmenleri tarafından daha etkin ve verimli kullanılabilmesi için önerileriniz nelerdir? Lütfen yazınız.
-

Verilerin Analizi

Araştırmada öğretmenlerin kavram öğretim uygulamalarına yönelik görüşleri yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmış ve elde edilen görüşlerin içerik analizi ile çözümlenmiştir. İçerik analizinde hedeflenen, elde edilen verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. İçerik analizinde yapılmak istenen, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde gruplandırmak

okuyucunun anlayabileceği biçimde düzenleyerek yorumlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2018: 242). Araştırmanın geçerliliğini ve güvenilirliğini sağlamak amacıyla araştırma kapsamında görüşmeler sonucunda elde edilen veriler belirlenen bir takım tema ve kodlar oluşturularak sınıflandırılmış ve tablo haline getirilmiştir. Tema ve kodlar oluşturulurken iki araştırmacı tarafından ayrı ayrı analiz edilmiş ve ortak kod ve temalar üzerine çalışılmıştır.

BULGULAR

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kavram tanımına ilişkin görüşlerine ait bulgular

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kavram tanımına ilişkin görüşleri Tablo 3’te gösterilmiştir.

Tablo 3. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kavram tanımına ilişkin görüşleri

Kod	Katılımcılar	f
Zihindeki genel anlam	K1, K4, K5, K6, K9, K10, K13	7
Nesnelerin genel adı	K2, K8, K12, K15	4
Tanımlama	K3, K7	2
Merdivenin ilk basamağı	K14	1
Kelimeler bütünü	K11	1
Toplam		15

Tablo 3 incelendiğinde, katılımcılardan 7’si kavramı zihindeki genel anlam olarak tanımlamışlardır. Örneğin K10; “*Kavram, olay durum ya da nesnenin zihindeki anlamı.*” şeklinde tanımlamıştır. Katılımcılardan 4’ü kavramı nesnelerin genel adı olarak tanımlamışlardır. Örneğin K2; “*Bir olay nesne obje veya düşünce nin ortak özelliklerini barındıran genel ad.*” şeklinde tanımlamıştır.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kavram öğretiminin sosyal bilgiler dersi için önemine ilişkin görüşlerine ait bulgular

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kavram öğretiminin sosyal bilgiler dersi için önemine ilişkin görüşleri Tablo 4’te gösterilmiştir.

Tablo 4. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kavram öğretiminin sosyal bilgiler dersi için önemine ilişkin görüşleri

Kod	Katılımcılar	f
Soyut ifadeleri somutlaştırma	K1, K2, K9, K10, K11	5
Öğrenmeyi anlamlı hale getirme	K1, K6, K7, K12	4
Öğrenmelere temel oluşturma	K7, K13, K14, K15	4
Disiplinlerarası bir alan olması	K3, K4	2
Öğrenmeyi kalıcı hale getirme	K6, K12	2
İletişimi ve ilişkileri kolaylaştırma	K1, K3	2
Bütüncül aktarma	K5, K6	2
Akademik başarıyı artırma	K3	1
Sistemik planlama yapabilme	K1	1
Karşılaştırma ve ayırt edebilme imkânı sağlama	K1	1
Farklı boyut ve bağlantıları vurgulama	K5	1
Sosyal problemlerin çözümüne katkı sunması	K3	1
Toplam		26

Tablo 4 incelendiğinde katılımcılardan 5'inin kavram öğretiminin önemine ilişkin görüşleri, kavram öğretiminin soyut ifadeleri somutlaştırdığı yönündedir. Buna ilişkin **K2**; "*Özellikle barındırdığı soyut kavramların öğretilmesinde ve somutlaştırılmasında kavram öğretimi önem kazanmaktadır.*" ifadesinde bulunmuştur. Katılımcılardan 4'ünün görüşleri kavram öğretiminin öğrenmeyi anlamlı hale getirdiği yönündedir. Buna ilişkin **K7**; "*Kavram bilmek anlamlandırmanın dolayısıyla öğrenmenin temelini oluşturur. Kavramları bilmediğimiz de tanımlamamış ve anlamlandıramamış oluruz.*" görüşünde bulunmuştur. Katılımcılardan 4'ünün görüşleri kavram öğretiminin öğrenmelere temel oluşturduğu yönündedir. Örneğin **K14**; "*Kavram merdivenin ilk basamağıdır. Kavram bilinmeden diğer basamaklara çıkmak zor olacaktır ve boşluklar bırakacaktır ilerleyen süreçte.*" görüşünde bulunmuştur.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin kavram öğretimini yaparken nasıl bir yol izlediklerine ve kavramı dersin hangi aşamasında daha çok kullandıklarına ilişkin görüşlerine ait bulgular

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin kavram öğretimini yaparken nasıl bir yol izlediklerine ve kavramı dersin hangi aşamasında daha çok kullandıklarına ilişkin görüşleri Tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 5. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kavram öğretimini yaparken nasıl bir yol izlediklerine ve kavramı dersin hangi aşamasında daha çok kullandıklarına ilişkin görüşleri

Tema	Kod(izlenen yol)	Katılımcı	f
Eğitsel ilkeler	Ön öğrenmelerden yola çıkarak	K6, K7, K8, K13	4
	Yakından uzağa	K12	1
	Basitten zora	K13	1
Somutlaştırma	Somut Örneklendirmeler	K9, K10	2
	Görsellerle destekleme	K14	1
	Öğrencilerin örneklendirmesi ve tanımlaması	K4	1
Tercih edilen strateji	Tümdengelim yolu	K2, K5, K15	3
Öğretim yöntemi	Düz anlatım	K6, K9	2
	Soru-cevap	K15	1
Öğrenci etkinliği	Ünite başında kavram tespiti	K3	1
	Kavramı sözlükten bulma	K11	1
	Kod(kullanılan aşama)		
	Giriş	K3, K4, K6, K7, K8, K9, K10, K15	8
	Anlatım esnasında	K11	1
	Farklı aşamalarda	K1, K2, K5	3
	Cevap vermeyenler	K12, K13, K14	3
Toplam			33

Tablo 5 incelendiğinde öğretmenlerin kavram öğretimi yaparken izledikleri yola ilişkin sorulan soruya 6 katılımcı eğitsel ilkeler teması çerçevesinde cevaplar vermişlerdir. Kavram öğretimini ön öğrenmelerden yola çıkılarak gerçekleştirildiğini söyleyen **K8**; “Bir kavramı öğretirken öncelikle ne çağrıştırdığını daha önce bu kavramı duyup duymadıklarını yani öğrencilerin ön bilgilerini tespit etmeye çalışıyorum.” şeklinde görüş beyan etmiştir. Kavram öğretimini yakından uzağa ilkesiyle gerçekleştirdiğini söyleyen **K12**; “Örneğin ahilik kavramını verirken yakından uzağa mantığıyla sınıfta iyi insan ahlaklı insan iş meslek sahibi bağıyla anlatırım.” ve kavram öğretimini basitten karmaşığa ilkesiyle gerçekleştirdiğini söyleyen **K13**; “Örnek kavram “devlet” önce bu kavramla ilgili ne bildiklerine bakarım. Sonra ise bu kavramı basitten zora doğru somutlaştırarak kavramı vermeye çalışıyorum.” şeklinde beyanlarda bulunmuşlardır. Katılımcılardan sosyal bilgiler dersinde kavram öğretimini somutlaştırma teması çerçevesinde gerçekleştirdiğini vurgulayanlar da mevcuttur. Kavram öğretimini somut örneklendirmeler yoluyla gerçekleştirdiğini söyleyen **K9**; “Doğrudan anlatım yöntemiyle ve somut veri ve kavram haritalarıyla destekleyerek öğretiyorum. Örneğin Türkiye'nin aritmetik nüfus yoğunluğu.” ifadesinde bulunmuştur. Kavram öğretiminin gerçekleştirilmesinde görsellerle desteklemenin önemine değinen **K14**; “Kavram öğretirken öncelikle hiç öğrencide çağrışım yapmayan bir durum ise bunu görsellerle destekliyorum belki daha önce görmüş ama adını bilmedikleri için yanlış biliyor olabilirler diye görselini de gösteriyorum.” şeklinde görüş belirtirken, kavram öğretiminde öğrencilerin örneklendirmesi ve tanımlamasının önemine değinen **K4**; “Örneğin üretim dağıtım tüketim konusunda derse başlarken çocukların kendi bilgileri ile üretimi dağıtım ve tüketimi tanımlamasını veya böyle bir eyleme örnek vermesini istiyorum.” görüşünde bulunmuştur. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kavram öğretimi yaparken izledikleri yola ilişkin sorulan soruya katılımcıların

bazılarının tercih edilen strateji teması çerçevesinde cevaplar verdikleri görülmektedir. Kavram öğretimini gerçekleştirirken tümdengelim yolunu tercih ettiğini söyleyen **K2**; “*Genellikle tümden gelim yöntemini tercih ediyorum öncelikle kavramın tanımını yaptıktan sonra kavramı çeşitli örneklerle destekleyerek pekişmesini sağlıyorum. Sonrasında öğrencilerden kavramla ilgili örnekler sunmalarını istiyorum.*” ifadesine yer vermiştir. Katılımcılardan sosyal bilgiler dersinde kavram öğretimini öğretim yöntemleri teması çerçevesinde gerçekleştirdiğini vurgulayanlar da mevcuttur. Kavram öğretimini gerçekleştirirken düz anlatım yöntemini kullandığını söyleyen **K9**; “*Doğrudan anlatım yöntemiyle ve somut veri ve kavram haritalarıyla destekleyerek öğretiyorum.*” ve kavram öğretimini gerçekleştirirken soru-cevap yöntemini kullandığını söyleyen **K15**; “*Tümdengelim yolunu veya soru cevapla öğrenciye bulundurma yolunu tercih ediyorum.*” şeklinde beyanlarda bulunmuşlardır. Sosyal bilgiler dersinde kavram öğretimini öğrenci etkinliği teması çerçevesinde gerçekleştirdiğini vurgulayan katılımcılar da mevcuttur. Buna ilişkin öğrencilerin ünite başında kavram tespiti yaptığını söyleyen **K3**; “*Herhangi bir kavramdan ziyade üniteyle ilgili kavramların bütünü ile ilgili üniteye girişte öğrencilerle birlikte kavram tespiti yapıyoruz tespit ettiğimiz kavramlara bizler de ilaveler yapıp bunların farklı anlamlarını araştırmaları için ödevlendirme yapıyoruz ayrıca en az 10 kavramdan oluşan kavram bulmacası yapmalarını istiyoruz.*” ifadesine yer vermiştir.

Tablo 5 incelendiğinde sosyal bilgiler öğretmenlerinin kavramı dersin hangi aşamasında daha çok kullandıklarına ilişkin sorulan soruya katılımcılardan 8’inin cevabı giriş aşamasında kullandıkları yönündedir. Örneğin **K4**; “*Kavram öğretimini daha çok dersin giriş bölümünde vermeye çalışıyorum. Bu aşamayı seçmemin nedenleri de öğrencilerin ön öğrenmelerini ve konuya hazır bulunuşluğunu test etmiş oluyorum.*” şeklinde görüş belirtmiştir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin en sık kullandıkları kavram öğretim uygulamaları ve kullanma nedenlerine ilişkin görüşlerine ait bulgular

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin en sık kullandıkları kavram öğretim uygulamaları ve kullanma nedenlerine ilişkin görüşleri Tablo 6’da gösterilmiştir.

Tablo 6. Sosyal bilgiler öğretmenlerin en sık kullandıkları kavram öğretim uygulamaları ve kullanma nedenlerine ilişkin görüşleri

Tema	Kod(Nedenlere değinilmiştir)	Katılımcı	f
Grafik Örgütleyiciler	Kavram Haritası	K2, K4, K5, K6, K8, K9	6
	Zihin Haritası	K2, K3, K8, K9	4
	Kavram Ağı	K1, K2	2
	Kavram Bulmacası	K2, K3	2
	Anlam Çözümleme Tablosu	K3	1
	Tanılayıcı Dallanmış Ağaç	K3	1
	Kavramsal Değişim Metinleri	K4	1
Kullanılan Yöntem	Düz Anlatım	K1, K2, K7, K10, K13, K15	6
	Tartışma	K7, K13, K15	3
	Drama	K7, K13	2
	Soru-Cevap	K1, K10	2
	Örnek Olay	K10	1
	Gösterim	K7	1
	Benzetim	K14	1
Kullanılan Strateji	Sunuş Yolu (Tümdengelim) Stratejisi	K1, K2, K3, K5, K11, K12	6
	Buluş Yolu (Tümevarım) Stratejisi	K2, K11, K12, K14	4
	Problem Çözme	K10, K12	2
	Araştırma Ödevi	K15	1
Toplam			46

Tablo 6 incelendiğinde en sık kullandıkları kavram öğretim uygulamalarına ilişkin soruya katılımcılardan alınan görüşlerin 17'sinin grafik örgütleyiciler teması ile ilgili cevaplar olduğu görülmektedir. Bu bağlamda en sık tercih edilen grafik örgütleyicinin kavram haritası olduğunu söyleyen **K5**; “*Kavram haritaları bütüncül kavramayı özünü öğrenmeyi sağlar.*” ifadesine yer vermiştir. En sık tercih edilen grafik örgütleyicilerden bir diğeri zihin haritalarıdır. Örneğin **K9**; “*Kavram ve zihin haritalarını kullanırım nedeni ise kavramı daha somutlaştırmak ve kalıcı hale getirmek.*” şeklinde beyanda bulunmuştur. En sık kullandıkları kavram öğretim uygulamalarına ilişkin soruya grafik örgütleyicilerden kavram ağı cevabını veren katılımcılardan **K1**; “*Kavram ağları: ana başlık etrafında merkezle ilgili diğer kavramların yakınlığı anlam ilişkisi kurulur.*” şeklinde beyanda bulunmuştur. Tablo 6 incelendiğinde en sık kullandıkları kavram öğretim uygulamalarına ilişkin soruya katılımcılardan bazılarının yöntem çerçevesinde cevaplar verdikleri görülmektedir. Bu bağlamda en sık kullanılan yöntemin düz anlatım olduğunu belirten **K13**; “*Anlatım, Tartışma, Drama.*” ifadesinde bulunmuştur. En sık kullandıkları kavram öğretim uygulamalarına ilişkin soruya tartışma ve drama cevabını veren katılımcı da mevcuttur. Örneğin **K7**; “*Kavram öğretimi yaparken açıklama, sunum, gösterim, drama, tartışma tekniklerini kullanırım.*” şeklinde görüş belirtmiştir. En sık kullandıkları kavram öğretim uygulamalarına ilişkin soruya soru-cevap cevabını veren katılımcılardan **K1**; “*Anlatım yöntemi, soru cevap yöntemi bu yöntemi daha somut ve kalıcı hale getirmek için kullanılabilir.*” ifadesine yer vermiştir. Tablo 6 incelendiğinde en sık kullandıkları kavram öğretim uygulamalarına

ilişkin soruya katılımcılarının bazılarının strateji çerçevesinde cevaplar verdikleri görülmektedir. En sık tercih edilen stratejinin sunuş yolu (tümdengelim) olduğuna yönelik **K1**; “*Sunuş yolu stratejisi: kavram ilke ve genellemeleri yapılandırarak sunabilme imkanı sağlar (açıkla-karşılaştır-güçlendir).*” görüşünde bulunmuştur. En sık kullandıkları kavram öğretim uygulamalarına ilişkin soruya buluş yolu (tümevarım) stratejisi cevabını veren **K14**; “*Benzetme yöntemi, tümevarım. Öğrencilerin bildiklerinden yola çıkarak yakın olandan çağrışımlarda bulunurum ve parça parça bütüne yol alırım.*” ifadesinde bulunmuştur. En sık kullandıkları kavram öğretim uygulamalarına ilişkin soruya araştırma-inceleme stratejisi cevabını veren **K12**; “*Sunuş- buluş, araştırma inceleme yöntemi.*” şeklinde görüş belirtmiştir.

Tablo 6 incelendiğinde kavram öğretim uygulamalarını kullanma nedeninin bütünlük sağlamak olduğunu söyleyen bazı katılımcılar mevcuttur. Örneğin **K6**; “*Kavram haritası bütünlük sağlıyor anlamlandırma kolaylaşıyor.*” şeklinde görüş beyan etmiştir. Kavram öğretim uygulamalarını kullanma nedeninin anlam ilişkisi kurmak olduğunu söyleyen katılımcılar da mevcuttur. Buna yönelik **K1**; “*Kavram ağları: Ana başlık etrafında merkezle ilgili diğer kavramların yakınlığı anlam ilişkisi kurulur.*” ifadesine yer vermiştir. Kavram öğretim uygulamalarını kullanma nedeninin somutlaştırmak, kalıcı hale getirmek olduğunu söyleyen katılımcılar da mevcuttur. Örneğin **K9**; “*Kavram ve zihin haritaları. Nedeni ise kavramı daha somutlaştırmak ve kalıcı hale getirmek.*” ifadesinde bulunmuştur.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde kavram öğretimi için en çok yararlandıkları kaynak ve materyallere ilişkin görüşlerine ait bulgular

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde kavram öğretimi için en çok yararlandıkları kaynak ve materyallere ilişkin görüşleri Tablo 7’de gösterilmiştir

Tablo 7. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler derslerinde kavram öğretimi için en çok yararlandıkları kaynak ve materyallere ilişkin görüşleri

Kod	Katılımcı	f
Akıllı Tahta/internet	K2, K4, K9, K10, K11, K12, K14, K15	8
Ders Kitabı	K2, K4, K6, K8, K11	5
Görsel/Fotoğraf/Resim/Poster	K2, K3, K7, K13	4
Çalışma Yaprağı	K1, K2, K8	3
Günlük Olay/Haber	K2, K3, K13	3
Yardımcı Kaynak	K2, K8, K12	3
Kavram Haritaları	K5, K9	2
Harita /Küre	K3, K10	2
Video	K7, K11	2
Sayısal Veriler	K9, K13	2
Sözlük	K4, K11	2
Özet/Not	K5	1
Kavram Ağı	K5	1
Edebi Ürünler	K3	1
Toplam		39

Tablo 7 incelendiğinde kavram öğretiminde en çok yararlandığınız kaynak ve materyaller nelerdir sorusuna 8 katılımcının cevabı akıllı tahta/internet olduğu yönündedir. Buna yönelik **K2**; “Teknoloji çağında olduğumuz için hemen o an internete bağlı olan akıllı tahtadan sıcağa sıcağına kavrama öğrencilerle beraber bakıyoruz.” beyanında bulunmuştur. En çok yararlandığınız kaynak ve materyaller nelerdir sorusuna katılımcılardan 5’inin cevabı ders kitabı olduğu yönündedir. Örneğin **K6**; “Ders kitabı.” ifadesinde bulunmuştur. En çok yararlandığınız kaynak ve materyaller nelerdir sorusuna katılımcıların bazılarının cevabı görsel/fotoğraf/resim/poster olduğu yönündedir. Örneğin **K7**; “Sosyal bilgiler dersinde kavram öğretimi için en çok resimler videolar posterlerden yararlanıyorum.” ifadesine yer vermiştir. En çok yararlandığınız kaynak ve materyaller nelerdir sorusuna çalışma yaprakları cevabını veren **K1**; “Kavram öğretiminde çalışma yaprakları kullanılarak etkili bir kavram öğretimi ve kavram yanlışları tespit edilerek etkili bir sunum gerçekleştirilebilir.” ifadesine yer vermiştir. En çok yararlandığınız kaynak ve materyaller nelerdir sorusuna günlük olay/haber cevabını veren katılımcılardan **K3**; “Edebi ürünler, haber metinleri, fotoğraf, resim ve haritalardır. Bunları yoğun olarak şekilde kullanma nedenlerimizin başında o kavramın yaşamla ilgisini öğrencinin kurabilmesini sağlamaktır.” ifadesinde bulunmuştur. En çok yararlandığınız kaynak ve materyaller nelerdir sorusuna yardımcı kaynak cevabını veren katılımcılardan **K8**; “Ders kitabı, çalışma yaprağı, derse yardımcı kaynaklar.” şeklinde görüş belirtmiştir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler ders kitaplarında kavram öğretim uygulamalarının kullanılma durumu ve yeterliliğine ilişkin görüşlerine ait bulgular

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler ders kitaplarında kavram öğretim uygulamalarının kullanılma durumu ve yeterliliğine ilişkin görüşleri Tablo 8’de gösterilmiştir.

Tablo 8. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler ders kitaplarında kavram öğretim uygulamalarının kullanılma durumu ve yeterliliğine ilişkin görüşleri

Kod	Katılımcı	f
Kavram Haritası	K2, K3, K8, K11	4
Kavram Bulmacası	K2, K8, K11, K14	4
Harita	K2, K9	2
Resim/Fotoğraf	K9, K11	2
Tablo	K2, K9	2
Kavram Ağı	K3	1
Yapılandırılmış Grid	K3	1
Kavram Eşleştirme	K3	1
Zihin Haritası	K3	1
Kod		
Yeterli Görmüyorum	K1, K2, K4, K5, K7, K8, K11, K12, K13, K14, K15	11
Yeterli Görüyorum	K3, K6, K9, K10	4
Toplam		33

Tablo 8 incelendiğinde ders kitaplarında kavram retim uygulamalarının kullanımına ilişkin soruya 4 katılımcının cevabı kavram haritası kullanıldığı yönündedir. Örneğin **K8**; “*Kavram haritaları ve bulmacalar.*” ifadesine yer vermiştir. Ders kitaplarında kavram retim uygulamalarının kullanımına ilişkin soruya 4 katılımcı kavram bulmacası cevabını vermiştir. Örneğin **K14**; “*Bulmaca etkinliği kitaplarda kullanılıyor.*” ifadesinde bulunmuştur. Ders kitaplarında kavram retim uygulamalarının kullanımına ilişkin soruya harita kullanıldığını söyleyen katılımcılar da mevcuttur. Örneğin **K9**; “*Normal haritalar, kavram haritaları ve tablo, resim ve fotoğraf.*” ifadesine yer vermiştir. Ders kitaplarında kavram retim uygulamalarının kullanımına ilişkin soruya resim/fotoğraf kullanıldığını söyleyen katılımcılardan **K11**; “*Ders kitabında, fotoğraf ve resimler var.*” şeklinde görüş belirtmiştir.

Tablo 8 incelendiğinde ders kitaplarında kavram retim uygulamalarının yeterliliğine ilişkin soruya katılımcıların 11’inin cevabı yeterli olmadığı yönündedir. Buna ilişkin **K5**; “*Yetersiz buluyorum. Kavram haritaları ve etkinlikleri çok olmalı.*” ifadesine yer vermiştir. Ders kitaplarında kavram retim uygulamalarının yeterliliğine ilişkin soruya katılımcılardan 4’ünün cevabı yeterli olduğu yönündedir. Buna ilişkin **K6**; “*Yeterli buluyorum. Kavram haritalarının konunun başında gösterilmesi faydalı olacaktır.*” şeklinde beyanda bulunmuştur.

Sosyal bilgiler retmenlerinin sosyal bilgiler derslerinde etkili olduğunu düşündükleri kavram retim uygulamaları ve etkili bulma nedenlerine ilişkin görüşlerine ait bulgular

Sosyal bilgiler retmenlerinin derslerinde etkili olduğunu düşündükleri kavram retim uygulamaları ve etkili bulma nedenlerine ilişkin görüşleri Tablo 9’da gösterilmiştir.

Tablo 9. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler derslerinde etkili oldukları kavram öğretim uygulamaları ve etkili bulma nedenlerine ilişkin görüşleri

Tema	Kod (Nedenlere değinilmiştir)	Katılımcı	f
Grafik Örgütleyiciler	Kavram Haritası	K1, K2, K3, K4, K5, K6, K8, K9, K12	9
	Zihin Haritası	K2, K3, K8, K9	4
	Kavram Ağı	K1, K4	2
	Kavram Bulmacası	K3, K11	2
	Kavramsal Değişim Metinleri	K3, K4	2
	Boşluk Doldurma	K3	1
	Kavram Karikatürü	K3	1
	Kelime İlişkilendirme Testi	K3	1
	Yapılandırılmış Grid	K3,	1
Kullanılan Yöntem	Düz Anlatım	K7, K10	2
	Drama	K7	1
	Gösterip Yaptırma	K15	1
	Örnek Olay	K10	1
	Rol Oynama	K7	1
Kullanılan Strateji	Sunuş Yolu (Tümdengelim) Stratejisi	K1, K5	2
	Buluş Yolu (Tümevarım) Stratejisi	K5, K11	2
	Problem Çözme	K10	1
Somutlaştırma	Görsel/Resim	K7, K14	2
	Görsel Kavram Eşleştirmesi	K3	1
	Animasyon	K14	1
Toplam	Cevap vermeyen	K13	1
			39

Tablo 9 incelendiğinde sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler derslerinde etkili oldukları kavram öğretim uygulamalarına ilişkin soruya katılımcılarının önemli bir kısmının grafik örgütleyiciler teması çerçevesinde cevaplar verdikleri görülmektedir. Buna ilişkin olarak etkili olduğu düşünülen grafik örgütleyicinin kavram haritası olduğuna söyleyen **K1**; “*Kavram haritası tekniği, kavram ağları tekniği etkili olarak kullanılabilir. Gruplama anlamlandırma ve zihinsel bir kalıcılık için etkili birer teknik olarak kullanılmaktadır.*” ifadesine yer vermiştir. Kavram öğretiminde katılımcılar tarafından etkili olduğu düşünülen grafik örgütleyicilerden bir diğeri zihin haritalarıdır. Örneğin **K8**; “*Zihin haritaları çocuklardaki zihinsel yaratıcılığı geliştiriyor. Konuyla ilgili ölçme değerlendirme fırsatı sunuyor.*” şeklinde beyanda bulunmuştur. Kavram öğretiminde katılımcılar tarafından etkili olduğu düşünülen grafik örgütleyicilerden bir diğeri kavram ağlarıdır. Örneğin **K4**; “*Örümcek harita, kavram ağları, kavramsal değişim metinleri gibi tekniklerin etkili olduğunu düşünüyorum.*” şeklinde beyanda bulunmuştur. Kavram öğretiminde etkili olduğu düşünülen grafik örgütleyicilerden bir diğeri kavram bulmacalarıdır. Buna ilişkin **K11**; “*Kendi yöntemleriyle araştırıp buldukları daha etkili oluyor. Buluş yönteminin etkili olduğunu düşünüyorum. Bulmacalarda kavramların bir bütün halinde sunulmasını sağlıyor.*” ifadesinde bulunmuştur.

Tablo 9 incelendiğinde sosyal bilgiler öğretmenlerinin etkili olduğunu düşündükleri kavram öğretim uygulamalarına ilişkin soruya kullanılan yöntemler teması çerçevesinde cevaplar veren katılımcılar da mevcuttur. Etkili olduğu düşünülen yöntemlerden birinin düz anlatım olduğunu söyleyen **K7**; “Anlatım Açıklama: Kavramı açıklıyorum, anlatıyorum. Gösterdiğim resmi açıklamamla destekliyorum.” ifadesine yer vermiştir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kavram öğretiminde etkili olduğu düşündükleri yöntemlerden birinin gösterip-yaptırma olduğunu söyleyen **K15**; “Gösterip yaptırma öğrencilerin görmesi ve dokunması öğrenmeyi daha kolay hale getiriyor örneğin ilk çağda tablete yazı kavramını sınıfta oyun hamurundan kil tablet yaparak etkili bir şekilde öğrenmiştik.” ifadesinde bulunmuştur.

Tablo 9 incelendiğinde sosyal bilgiler öğretmenlerinin derslerinde etkili olduğunu düşündükleri kavram öğretim uygulamalarına ilişkin soruya kullanılan stratejiler teması çerçevesinde cevaplar veren katılımcılar da mevcuttur. Buna ilişkin etkili olduğu düşünülen stratejilerden birinin sunuş yolu olduğunu söyleyen **K1**; “Sunuş yolu stratejisini kullanırken yapılandırmacı bir bakış açısı içinde ezbere dayalı bir sunumla değil de analiz ederek anlam ilişkisi kurarak ve aktarım yaparak daha etkili bir sunum gerçekleştirilebilir.” şeklinde ifadede bulunmuştur. Sosyal bilgiler öğretmenlerinden kavram öğretiminde etkili olduğu düşündükleri stratejilerden birinin buluş yolu olduğunu söyleyen **K11**; “Kendi yöntemleriyle araştırıp buldukları daha etkili oluyor. Buluş yönteminin etkili olduğunu düşünüyorum. Bulmacalarda kavramların bir bütün halinde sunulmasını sağlıyor.” şeklinde görüş belirtmiştir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinden kavram öğretiminde etkili olduğunu düşündükleri stratejilerden birinin problem çözme olduğunu söyleyen **K10**; “Genelde öğrenci düzeyine göre yöntem teknikler değişmekte. Kavramları somutlaştırmaya yönelik teknikleri uyguladım. Problem çözme, örnek olay ve düz anlatım en önemlileridir.” şeklinde görüş beyan etmiştir.

Tablo 9 incelendiğinde sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler derslerinde etkili olduğunu düşündükleri kavram öğretim uygulamalarına ilişkin soruya somutlaştırma teması çerçevesinde cevaplar veren katılımcılar da mevcuttur. Buna yönelik olarak görsel/resim cevabını veren **K7**; “Gösterim (sunum): Öğrenciye bilmediği bir kavram ile ilgili bir resim gösteriyorum. Böylece öğrenci kavram hakkında bir bilgi sahibi oluyor. Örnek kervansaray kavramı için bir kervansaray resmi.” ifadesine yer vermiştir.

Tablo 9 incelendiğinde kavram öğretim uygulamalarını etkili bulma nedenlerine ilişkin soruya kavram haritasını etkili bulma nedenlerini açıklayan bazı katılımcılar bulunmaktadır. Örneğin **K1**; “Kavram haritası tekniği, kavram ağları tekniği etkili olarak kullanılabilir. Gruplama anlamlandırma ve zihinsel bir kalıcılık için etkili birer teknik olarak kullanılmaktadır.” **K8**; “Kavram haritaları konuyla ilgili bir bütünlük sağlıyor.” ifadelerinde bulunmuşlardır. Katılımcıların kavram haritasını etkili bulma nedenleri incelendiğinde anlamlandırma, kalıcılık sağlama, bütünlük sağlama amaçlı kullandıkları görülmektedir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kavram öğretim uygulamalarını

etkili bulma nedenlerine ilişkin soruya zihin haritasını etkili bulma nedenlerini açıklayan katılımcılar da bulunmaktadır. Örneğin **K8**; “Zihin haritaları çocuklardaki zihinsel yaratıcılığı geliştiriyor. Konuyla ilgili ölçme değerlendirme fırsatı sunuyor.” **K9**; “En etkili olanları kavram ve zihin haritalarıdır. Çünkü bunlar kavramları daha somut hale getirip öğrenmeyi kalıcı hale getirir.” şeklinde görüşlerde bulunmuşlardır. Katılımcıların zihin haritasını etkili bulma nedenleri incelendiğinde yaratıcılık ve somutlaştırma amaçlı kullandıkları görülmektedir. Kavram öğretim uygulamalarını etkili bulma nedenlerine ilişkin soruya animasyon ve gösterip yaptırma yöntemini etkili bulma nedenlerini daha fazla duyuya hitap etme olarak açıklayan katılımcılar da mevcuttur. Buna yönelik **K14**; “Animasyonlar varsa onlardan yararlanıyorum. Görsellerden yararlanıyorum. Ne kadar fazla duyusuna hitap eder kalıcılık sağlarsam ona odaklanıyorum.” **K15**; “Gösterip yaptırma öğrencilerin görmesi ve dokunması öğrenmeyi daha kolay hale getiriyor örneğin ilk çağda tablete yazı kavramını sınıfta oyun hamurundan kil tablet yaparak etkili bir şekilde öğrenmiştik.” şeklinde ifadelerde bulunmuşlardır. Kavram öğretim uygulamalarını etkili bulma nedenlerine ilişkin soruya drama yöntemini etkili bulma nedenini kalıcılık olarak açıklayan **K7**; “Drama tekniğini kavram öğretiminin kalıcılığını sağlamak için kullanıyorum.” ifadesinde bulunmuştur. Kavram öğretim uygulamalarını etkili bulma nedenlerine ilişkin soruya bulmacaları etkili bulma nedenini bütünlük sağlama olarak açıklayan **K11**; “Bulmacalarda kavramların bir bütün halinde sunulmasını sağlıyor.” ifadesine yer vermiştir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin bilgisayar destekli kavram öğretim uygulamalarını kullanıp kullanmama durumları ve kullandıkları teknoloji ve uygulamalara ilişkin görüşlerine ait bulgular

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin bilgisayar destekli kavram öğretim uygulamalarını kullanıp kullanmama durumları ve kullandıkları teknoloji ve uygulamalara ilişkin görüşleri Tablo 10’da gösterilmiştir.

Tablo 10. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin bilgisayar destekli kavram öğretim uygulamalarını kullanım durumlarına ilişkin görüşleri

Kod(Kullanılan Uygulama)	Katılımcı	f
Akıllı Tahta/Bilgisayar	K1, K9, K10, K15	4
Resmi ve Özel Portallar	K2, K5, K10, K12	4
Web 2 Araçları	K1, K2, K3	3
Eğitsel Oyun	K2, K4, K7	3
Animasyon	K2, K7	2
Film/Çizgi Film	K7	1
Açık uçlu Öğrenme Ortamı	K4	1
Web Tabanlı Öğrenme Ortamı	K4	1
Kod(Kullanma Durumu)		
Kullanıyorum	K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K9, K10, K12, K14, K15	12
Kullanmıyorum	K8, K11, K13	3
Toplam		34

Tablo 10 incelendiğinde katılımcılardan 12'si bilgisayar destekli kavram öğretim uygulamalarını kullandıklarını belirtmişlerdir. Buna ilişkin **K2**; “*Evet. Sosyal bilgiler dersi için oluşturulmuş eğitim portallarından yararlanıyorum eğitsel oyunlar bilgi yarışmaları animasyonlar eba ve morpa siteleri sınırlı da olsa Web 2 araçlarından word wall ve puzzle maker uygulamalarını kullanıyorum.*” şeklinde ifade edilmiştir. Bilgisayar destekli kavram öğretim uygulamalarını kullanmadıklarını söyleyen katılımcılarda mevcuttur. Buna ilişkin **K8**; “*Kullanmıyorum.*” **K11**; “*Kullanmadım hiç.*” ifadelerinde bulunmuşlardır.

Tablo 10 incelendiğinde bilgisayar destekli kavram öğretim uygulamalarını kullandıklarını ifade eden katılımcıların bazıları akıllı tahta/bilgisayar kullandıklarını belirtmişlerdir. Örneğin **K10**; “*Genellikle dersler akıllı tahta destekli olarak geçmektedir. Eba, sosyal bilgilere ait siteler, program ve sunular bazıları.*” görüşünde bulunmuştur. Bilgisayar destekli kavram öğretimde resmi ve özel portalları kullandığını belirten katılımcılarda mevcuttur. Örneğin **K12**; “*Kullanıyorum eba, morpa, vitamin öğrenci motivasyonunu daha da artırıyor.*” ifadesine yer vermiştir. Bilgisayar destekli kavram öğretiminde Web 2 araçlarını kullandığını belirten katılımcılar da mevcuttur. Buna ilişkin **K1**; “*Bilgisayar destekli bir kavram öğretimi için teknolojiden faydalaniyorum akıllı tahta ile web 2 tasarımı olan uygulamalar word wall, mind meister aracılığıyla kavram öğretimini çok daha etkili eğlenceli ve kalıcı bir etkinlik haline getirebiliyoruz.*” şeklinde ifade edilmiştir. Bilgisayar destekli kavram öğretimini gerçekleştirirken eğitsel oyun kullandığını belirten katılımcılar da mevcuttur. Buna yönelik **K4**; “*Öğretici programlar, eğitsel oyunlar, açık uçlu öğrenme ortamları, web tabanlı öğrenme ortamları.*” ifadesine yer vermiştir. Bilgisayar destekli kavram öğretimini gerçekleştirirken animasyon kullandığını belirten katılımcılar da mevcuttur. Örneğin **K2**; “*Evet sosyal bilgiler dersi için oluşturulmuş eğitim portallarından yararlanıyorum eğitsel oyunlar, bilgi yarışmaları, animasyonlar, eba ve morpa siteleri sınırlı da olsa Web 2 araçlarından word wall ve puzzle maker uygulamalarını kullanıyorum.*” ifadesinde bulunmuştur. Bilgisayar destekli kavram öğretimini gerçekleştirirken açık uçlu ve web tabanlı öğrenme ortamını kullandığını belirten **K4**; “*Öğretici programlar, eğitimsel oyunlar, açık uçlu öğrenme ortamları, web tabanlı öğrenme ortamları.*” şeklinde görüş beyan etmiştir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kavram öğretim uygulamaları hakkında aldıkları eğitime ilişkin görüşlerine ait bulgular

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kavram öğretim uygulamaları hakkında aldıkları eğitime ilişkin görüşleri Tablo 11’de gösterilmiştir.

Tablo 11. Sosyal bilgiler retmenlerinin kavram retim uygulamaları hakkında aldıkları eğitime ilişkin görüşleri

Kod	Katılımcı	f
Üniversite Hariç Eğitim Almadım	K2, K4, K6, K8, K10, K11, K14	7
Eğitim Almadım	K1, K7, K9, K12, K13, K15	6
Eğitim Aldım	K3	1
Görüş Belirtmeyen	K5	1
Toplam		15

Tablo 11 incelendiğinde katılımcılardan 7’si kavram retim uygulamaları ile ilgili bir eğitim almadıklarını belirtmişlerdir. Buna yönelik **K7**; “*Kavram retimi hakkında maalesef herhangi bir eğitim almadım. Aldıysam da bende kalıcı bir izi olmadı.*” şeklinde görüş beyan etmiştir. Katılımcılardan bazıları üniversite hariç bir eğitim almadıklarını belirtmişlerdir. Örneğin **K4**; “*Üniversite eğitimim dışında herhangi bir eğitim almadım. Bu konularda yazılan makalelere zaman zaman göz attım ve pegem akademi yayıncılıkta Halil Tokcan’ın yayınladığı sosyal bilgilerde kavram üretimi adlı kitabı okudum.*” ifadesine yer vermiştir. Kavram retim uygulamaları ile ilgili eğitim aldığını söyleyen **K3**; “*Lisans eğitimi süresince kavram üretimi ile ilgili bir eğitim almamıştım. Ancak yüksek lisans eğitimim esnasında aldığım sosyal bilgiler eğitiminde kavram yanılığları dersi kavram üretimi ile ilgili eksikliğinin giderilmesine ve farkındalığının artmasına katkı sağladı.*” şeklinde görüş belirtmiştir.

Sosyal bilgiler retmenlerinin sosyal bilgiler dersinde kavram üretimi için farklı uygulamalar kullanmanın renci üzerindeki etkilerine ilişkin görüşlerine ait bulgular

Sosyal bilgiler retmenlerinin sosyal bilgiler dersinde kavram üretimi için farklı uygulamalar kullanmanın renci üzerindeki etkilerine ilişkin görüşleri Tablo 12’de gösterilmiştir.

Tablo 12. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde kavram öğretimi için farklı uygulamalar kullanmanın öğrenci üzerindeki etkilerine ilişkin görüşleri

Kod	Katılımcı	f
Kalıcı öğrenme gerçekleşir.	K1, K2, K5, K7, K11	5
Somutlaştırma	K2, K11, K14, K15	4
Katılım sağlar	K2, K3, K4, K8	4
Anlamlı öğrenme gerçekleşir	K1, K2, K7, K14	4
Dersler eğlenceli hale gelir	K1, K2, K14	3
İlgi ve dikkat çeker	K4, K6, K8	3
Başarı artar	K10, K12	2
Etkili öğrenme	K1, K3	2
İstek ve motivasyon artar	K1, K12	2
Sözel ifade gücünü geliştir	K4	1
Kaygı düzeyini düşer	K12	1
Bütünlük ve ilişkilendirme sağlar	K1	1
Kavramları ayırt edebilmeyi sağlar	K3	1
Öğrenmeyi kolaylaştırır	K7	1
Basitten zora doğru yapılabilir	K13	1
Öğrenmeleri somut olarak test edilebilir	K9	1
Toplam		36

Tablo 12 incelendiğinde kavram öğretiminde farklı uygulamalar kullanmanın öğrenciler üzerindeki etkilerine ilişkin soruya katılımcılardan 5’i kalıcı öğrenmelerin gerçekleştiğini belirtmişlerdir. Buna yönelik **K5**; “*Hazırlayıp not aldırduğım kavram haritalarının akılda kalıcı olduğunu gözlemliyorum.*” ifadesine yer vermiştir. Kavram öğretiminde farklı uygulamalar kullanmanın öğrenciler üzerindeki etkilerine ilişkin soruya somutlaştırma yönünde cevap veren katılımcılar da mevcuttur. Örneğin **K14**; “*Öğrenciler tabii ki değişikliği seviyor düz anlatım değil de onlara somutlaştırarak aktarmak ve anlatmak daha anlamlı oluyor bir de onlara bunun içinde kullanarak anlatıyorsak daha da keyif alıyorlar.*” şeklinde görüş belirtmiştir. Kavram öğretiminde farklı uygulamalar kullanmanın öğrenciler üzerindeki etkilerine ilişkin soruya katılımı sağladığı cevabını veren katılımcılardan **K4**; “*Örümcek harita ve kavram ağları öğrenciler için biraz daha ilgisini çekiyor ve aktif katılımını sağlıyor kavramsal değişim metinleri tekniği sözel ifade gücünü geliştirmelerine katkı sağlıyor.*” şeklinde görüş belirtmiştir. Kavram öğretiminde farklı uygulamalar kullanmanın öğrenciler üzerindeki etkilerine ilişkin soruya katılımcılardan bazıları anlamlı öğrenmenin gerçekleştiği yönünde görüş belirtmiştir. Örneğin **K2**; “*Evet özellikle soyut konuların somutlaştırılmasında ve öğrencilerin bilgiyi anlamlandırmasında etkili oluyor dersleri eğlenceli hale getirip öğrencilerin aktif katılımını sağlıyor bu durum bilgilerin ve kavramların uzun süre hatırlanmasını ve kalıcı izli olmasını sağlıyor.*” ifadesine yer vermiştir. Kavram öğretiminde farklı uygulamalar kullanmanın öğrenciler üzerindeki etkilerine ilişkin soruya dersler eğlenceli hale gelir yönünde cevap veren katılımcılardan **K1**; “*Daha anlamlı istekli ve eğlenceli bir ders içi atmosfer oluşuyor bu durumda etkili bir öğrenme ortamının oluşmasına imkân sağlıyor anlam ilişkisi kurma, bütünlük ilişkilendirme ve kalıcılık açısından çok*

verimli dönütler sağlanmıştır.” ifadesinde bulunmuştur. Kavram öğretiminde farklı uygulamalar kullanmanın öğrenciler üzerindeki etkilerine ilişkin soruya öğrencilerin ilgi ve dikkatini çeker cevabını veren katılımcılardan **K6**; “Farklı uygulamalar öğrencilerin dikkatini çekmek için faydalı olacaktır.” şeklinde görüş belirtmiştir. Kavram öğretiminde farklı uygulamalar kullanmanın öğrenciler üzerindeki etkilerine ilişkin soruya başarı artar cevabını veren katılımcılar da mevcuttur. Örneğin **K10**; “Tabii ki gözlemleniyor konu sonrası sorular ünite değerlendirmeleri, genel değerlendirmelerde başarı oranı artmakta.” ifadesinde bulunmuştur. Kavram öğretiminde farklı uygulamalar kullanmanın öğrenciler üzerindeki etkilerine ilişkin soruya etkili öğrenme cevabını veren katılımcılar da mevcuttur. Buna ilişkin **K1**; “Daha anlamlı istekli ve eğlenceli bir ders içi atmosfer oluşuyor bu durumda etkili bir öğrenme ortamının oluşmasına imkân sağlıyor anlam ilişkisi kurma, bütünlük ilişkilendirme ve kalıcılık açısından çok verimli dönütler sağlanmıştır.” şeklinde görüşte bulunmuştur. Kavram öğretiminde farklı uygulamalar kullanmanın öğrenciler üzerindeki etkilerine ilişkin soruya öğrenci istek ve motivasyonunu artırdığını belirten katılımcılardan **K12**; “Öğrencilerin akademik başarılarını ve motivasyonlarını artırıyor ayrıca kaygı düzeylerinin düşürüyor.” ifadesine yer vermiştir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kavram öğretim uygulamalarını etkin ve verimli kullanım önerilerine ilişkin görüşlerine ait bulgular

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kavram öğretim uygulamalarını etkin ve verimli kullanım önerilerine ilişkin görüşleri Tablo 13’de gösterilmiştir.

Tablo 13. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kavram öğretim uygulamalarını etkin ve verimli kullanım önerilerine ilişkin görüşleri

Tema	Kod	Katılımcı	f
Öğretmenlere Yönelik	Hizmet içi seminerlerin düzenlenmesi	K2, K7, K8, K12	4
	Üniversitelerde ilgili eğitimin verilmesi	K3, K7, K14	3
	Bilgisayar teknolojilerinin kullanılması	K1, K2, K11	3
	Ortak paylaşım siteleri oluşturulması	K5, K8	2
	Uygulamaya dönük etkinlik kullanma	K1	1
	Kavram kartları oluşturma	K15	1
	Kavramın türüne göre yöntemi belirleme	K13	1
	Araştırma ve bilgi edinme	K10	1
	Hazır veya özgün etkinlikler kullanma	K3	1
	Disiplinlerarası bağlantı kurma	K1	1
	Kavram öğretimi için zaman planlanması	K1	1
	Kavram yanlışları dikkate alınmalı	K1	1
	DeneySEL çalışmalar yapılmalı	K1	1
	Strateji-yöntem-teknik açılımının iyi analiz edilmesi	K1	1
Etkin öğrenme-öğretme süreçlerinin düzenlenmesi	K1	1	
Ders Kitaplarına Yönelik	Ders kitaplarının gözden geçirilmesi	K1, K2, K4, K11	4
	Ünitelerin ilk kısmında karikatür çizilmesi	K4	1
Programa Yönelik	Ders saatlerinin artırılması	K2, K14	2
	Görüş belirtmeyen	K6	1
Toplam			31

Tablo 13 incelendiğinde öğretmenlerin kavram öğretim uygulamalarının etkin ve verimli kullanımına yönelik görüşleri incelendiğinde önerilerden 23'ünün öğretmenlere yönelik öneriler olduğu görülmüştür. Öğretmenlere hizmet içi seminerler verilmesi önerisinde bulunan bazı katılımcılar mevcuttur. Örneğin **K7**; *“Kavram öğrenilmesi konusunda öğretmenlerimizin kendini geliştirebilmesi için konunun uzmanları tarafından öğretmenlere gerekli eğitimlerin verilmesi gerektiğini düşünüyorum ayrıca öğretmenlik mesleği eğitiminin içerisine üniversitelerde rol oynama, drama, canlandırma bilişim alanlarında dersler konulmalı var olan bilişim dersinin süresi ve niteliği artırılmalıdır.”* şeklinde görüşte bulunmuştur. Öğretmenlere üniversitelerde ilgili eğitimin verilmesi önerisinde bulunan katılımcılar da mevcuttur. Buna ilişkin **K14**; *“Eğitim fakültelerinde daha profesyonel kişilerce bunlar öğretilirse daha verimli olacağını düşünüyorum.”* şeklinde görüş beyan etmiştir. Öğretmenlerin kavram öğretim uygulamalarının etkin ve verimli kullanımına yönelik önerilerine ilişkin soruya bilgisayar teknolojilerinin kullanılması önerisinde bulunan katılımcılardan **K11**; *“Bilgisayar destekli çalışmalar yapılabilir. Kitaplarda kavramlar detaylı bir şekilde verilebilir. Konu başlamadan çocuk hepsinin tanımını bilir daha rahat anlayabilir konuyu.”* ifadesinde bulunmuştur. Öğretmenlerin kavram öğretim uygulamalarının etkin ve verimli kullanımına yönelik önerilerine ilişkin soruya ortak paylaşım siteleri oluşturulması önerisinde bulunan katılımcılardan **K5**; *“Ortak paylaşım grup ve siteleri oluşturabilir.”* ifadesine yer vermiştir. Öğretmenlerin kavram öğretim uygulamalarının etkin ve verimli kullanımına yönelik önerilerine ilişkin soruya kavram yanılgıları dikkate alınmalı önerisinde bulunan **K1**; *“Öneri olarak, kavram yanılgıları dikkate alınarak çalışmalar daha somut şekilde planlanmalıdır, deneysel çalışmalar yapılabilir, kitaplarda bil-anla-yap bağlamında iyi bir anlam ilişkisi kurulması için daha sade bir anlaşılır etkinlikler yer almalıdır. Diğer derslerle disiplinler arası bir bağlantı kurularak yardım alınabilir ve mutlaka uygulamaya dönük etkinlikler derslere dâhil edilebilir.”* şeklinde ifade edilmiştir. Tablo 13 incelendiğinde öğretmenlerin kavram öğretim uygulamalarının etkin ve verimli kullanımına yönelik görüşleri incelendiğinde, ders kitaplarına yönelik tema çerçevesinde kitapların gözden geçirilmesi önerisinde bulunan katılımcılardan **K2**; *“Vazgeçilmez bir eğitim materyali olan ders kitapları kavram öğretim yöntemlerine daha fazla yer vererek öğretmenlere yol gösterici şekilde düzenlenebilir.”* görüşünde bulunmuştur. Tablo 13 incelendiğinde öğretmenlerin kavram öğretim uygulamalarının etkin ve verimli kullanımına yönelik görüşleri incelendiğinde, programa yönelik ders saatlerinin artırılması önerisinde bulunan katılımcılar da mevcuttur. Buna ilişkin **K14**; *“Öncelikle ders saatleri artırılmalı ki öğretmen koşturur gibi bir şeyler aktarmamalı çünkü yöntem ve teknik kullanmak zaman alıyor ancak buna yeteri kadar zaman kalmıyor ders sayısı artırılır ve eğitim fakültelerinde daha profesyonel kişilerce bunlar öğretilirse daha verimli olacağını düşünüyorum.”* görüşünde bulunmuştur.

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kavram Öğretim Uygulamalarını Kullanma Sıklığı Anketine İlişkin Bulgular

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kavram öğretim uygulamalarını kullanma sıklığı anketine ilişkin bulgular Tablo 14’te gösterilmiştir

Tablo 14. Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin kavram öğretim uygulamalarını kullanma sıklığı anketi

Kavram Öğretim Uygulamaları	Her zaman	Sık sık	Bazen	Nadiren	Hiçbir zaman	Toplam
	f	f	f	f	f	f
Analoji	2	1	7	2	3	15
Anlam Çözümleme Tablosu	0	2	4	9	0	15
Balık Kılıcı Diyagramı	0	2	5	6	2	15
Bilgi Haritası	2	7	5	0	1	15
Bilgisayar teknolojileri (Web 2 araçları vb.)	3	6	4	1	1	15
Edebi Ürünler (Şiir, hikaye, akrostiş, makale, tekerleme, şarkı, türkü, destan, biyografi, gezi yazısı)	4	5	4	2	0	15
Grafik, Tablo, Fotoğraf ve Resim	8	4	3	0	0	15
Haber Metinleri (gazete, internet haberi, afiş)	5	6	4	0	0	15
Haritalar	7	7	1	0	0	15
Kavram Ağı	2	4	8	1	0	15
Kavram (Bilgi) Yaprakları	1	4	8	1	1	15
Kavram Bulmacası	1	4	6	3	1	15
Kavram Çarkı	0	0	6	6	3	15
Kavram Değişim Metinleri	1	0	3	5	6	15
Kavram Haritası	5	4	6	0	0	15
Kavram Karikatürleri	0	1	10	3	1	15
Kelime İlişkilendirme Testleri	1	3	6	4	1	15
Metafor Tekniği	2	2	2	8	1	15
Tanılayıcı Dallanmış Ağaç	1	1	5	5	3	15
Tarih Şeridi	1	5	6	1	2	15
Tümdengelim (Sunuş Yoluyla öğretim yaklaşımı)	1	13	1	0	0	15
Tümevarım (Buluş yoluyla öğretim yaklaşımı)	1	12	1	1	0	15
V Diyagramı	0	2	2	3	8	15
Yapılandırılmış Grid	1	0	5	7	2	15
Zihin Haritası	2	4	7	2	0	15

Tablo 14 incelendiğinde sıklık anketinden elde edilen bilgilere göre en fazla kullanılan uygulamaların analoji, balık kılıcı, bilgi haritası, kavram ağı, kavram haritaları, kavram (bilgi) yaprakları, kavram bulmacası, kavram karikatürleri, kelime ilişkilendirme testi, zihin haritası, tümdengelim (sunuş yoluyla öğretim), tüme varım(buluş yoluyla öğretim), bilgisayar teknolojileri (Web 2 araçları), edebi ürünler, grafik, tablo, fotoğraf ve resim, haber metinleri, harita, tarih şeritleri olduğu görülürken en az kullanılan uygulamaların ise anlam çözümleme tablosu, kavram çarkı, kavram değişim metinleri, metafor, tanılayıcı dallanmış ağaç, V diyagramı, yapılandırılmış grid olduğu görülmüştür.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmanın sonuçlarına göre sosyal bilgiler öğretmenlerinin kavramın tanımına yönelik görüşleri incelendiğinde öğretmenlerin 7'si kavramı zihindeki genel anlam olarak tanımlamışlardır. Öğretmenlerin 4'ü ise kavramı nesnelere genel adı olarak tanımlamıştır. Araştırmanın bu bulgusu ile alanyazında benzer bulgulara sahip çalışmalar mevcuttur. Akbaş (2013), çalışmasında öğretmenlerin kavram tanımlarında bir şeyin sözcüklerle ifade edilmesi, bir şeyi ortak özelliklere göre sınıflandırma, nesnelere zihnimizdeki tasarımıdır şeklinde ifadeler tespit etmiştir. Soylu (2019), çalışmasında öğretmenlerin kavram tanımlamaları incelendiğinde olguların zihinde imgesi, nesnelere ortak adı şeklinde ifadeler tespit edilmiştir.

Araştırmanın bulguları incelendiğinde sosyal bilgiler öğretmenlerinin kavram öğretimini önemli buldukları tespit edilmiştir. Kavram öğretiminin soyut ifadeleri somutlaştırma, öğrenmeyi anlamlı hale getirme, öğrenmelere temel oluşturma, disiplinlerarası bir alan olması, öğrenmeyi kalıcı hale getirme, iletişimi ve ilişkileri kolaylaştırma, akademik başarıyı arttırma gibi durumlarda önemli olduğu belirtilmiştir. Araştırmanın bu bulgusu ile alanyazında benzer bulgulara sahip çalışmalar mevcuttur. Gültekin (2016), çalışmasında öğretmenler, kavram öğretiminin önemli ve faydalı olduğu, kavram öğretiminin akademik başarıyı da beraberinde getirdiği, kavramların sadece sosyal bilgiler dersi için değil tüm dersler için önemli olduğu, öğrenmede ve iletişim kurmada kolaylık sağladığı, kavramların öğretimin temeli olduğu ifadelerinde bulunmuşlardır. Soylu (2019), çalışmasında öğretmenler, kavram öğretiminin etkili bir öğrenme süreci sağlama, öğrenmeyi kalıcı hale getirme, soyut ifadeleri somutlaştırma, öğrenmenin ilk basamağı olma, sosyal bilgilerin kavram açısından zengin olması, iletişimi kolaylaştırma ifadelerinde bulunmuşlardır.

Araştırmanın bulgularından elde edilen sonuçlar incelendiğinde sosyal bilgiler öğretmenlerinin 6'sı kavram öğretimini yaparken eğitsel ilkeler doğrultusunda bir yol izlemişlerdir. Öğretmenlerin görüşleri ön öğrenmelerden yola çıkarak, yakından uzağa, basitten zora şeklinde belirlenmiştir. Uçak (2020), çalışmasında yeni öğrenilenlerin eski öğrenmeler üzerine yapılandırılmasından hareketle öğretmenler, öğrencilerin hazır bulunuşluğunu dikkate alarak ön öğrenmeleri tespit etmeye çalışmışlardır. Yine aynı çalışmada öğretmenler, kavramlar öğretimi sürecinde, içeriği öğrencilerin dünyalarına yakınlaştırmaya, öğrencilerin bildiklerinden yola çıkarak bilinmeyene ulaşmaya ve yakın çevrelerinde olup bitenleri kavram ile ilişkilendirmeye çalıştıkları görülmektedir ifadelerinde bulunmuşlardır. Yapılan çalışmanın araştırma sonuçları ile örtüştüğü görülmektedir. Sosyal bilgiler dersinde kavram öğretimini somutlaştırma teması çerçevesinde gerçekleştirdiğini vurgulayanlar öğretmenler de mevcuttur. Öğretmenlerin görüşleri somut örneklemeler, görsellerle destekleme, öğrencilerin örneklemesi ve tanımlaması şeklinde belirlenmiştir. Akbaş (2013), çalışmasında öğretmenler kavram öğretiminin örneklemeler, görseller aracılığıyla (sunum, şekil, vb.) gerçekleştirilebileceği ifadelerinde bulunmuşlardır. Soylu (2019), çalışmasında öğretmenlerin günlük

hayatla ilişkilendirme ve örnek verme, öğrencilerin tanımlaması ve örnek vermesi, kavram öğretimi materyallerinden yararlanma gibi ifadelerini tespit etmiştir. Yapılan çalışmaların araştırma sonuçları ile örtüştüğü görülmektedir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin 3'ü tercih edilen strateji doğrultusunda bir yol izlemişlerdir. Öğretmenlerin görüşleri tümdengelim yolu şeklinde belirlenmiştir. Memişoğlu ve Tarhan (2016), çalışmalarında katılımcılarının derslerde yaptıkları uygulamalara bakıldığında büyük çoğunluğun kavram öğretiminde sunuş yolunu kullandıkları tespit edilmiştir. Yapılan çalışmanın araştırma sonuçları ile örtüştüğü görülmektedir.

Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre sosyal bilgiler derslerinde kavram öğretimi öğretim yöntemi teması çerçevesinde gerçekleştirdiğini vurgulayanlar öğretmenler de mevcuttur. Öğretmenlerin görüşleri düz anlatım, soru-cevap şeklinde belirlenmiştir. Akbaş (2013), çalışmasında öğretmenlerin çoğu kavram öğretiminin sözel olarak (soru-cevap anlatımla) gerçekleştirilebileceği ifadelerinde bulunmuşlardır. Yapılan çalışmanın araştırma sonuçları ile örtüştüğü görülmektedir. Sosyal bilgiler derslerinde kavram öğretimi öğrenci etkinliği teması çerçevesinde gerçekleştirdiğini vurgulayanlar öğretmenler de mevcuttur. Öğretmenlerin görüşleri ünite başında kavram tespiti ve kavramı sözlükten bulma şeklinde belirlenmiştir. Benzer şekilde Uçak (2020), çalışmasında kavram öğretiminde sözlük oluşturma, sözlük çalışması yaptırma gibi uygulamalarda bulunan öğretmenlerin bulunduğunu tespit etmiştir.

Araştırma bulgularına dayalı sonuçlar incelendiğinde sosyal bilgiler öğretmenlerinin yarısından fazlası (8 kişi) kavramı dersin giriş bölümünde kullandıklarını ifade etmişlerdir. Kavramı dersin giriş bölümünde kullanan öğretmenler dikkat çekme, güdüleme ve ön öğrenmeleri kontrol etme gibi amaçlarla kullandıklarını ifade etmişlerdir. Benzer şekilde Memişoğlu ve Tarhan (2016), çalışmalarında öğretmenler kavramları ders başında veya yeri geldikçe açıklamaktadır. Ders başında kavramları açıklamak dikkat çekme ve öğretimden haberdar etme amacıyla kullanılabilir, ancak kavramların anlamlı ve kalıcı öğrenilmesi için en uygun zamanda verilmesi önem taşımaktadır ifadesi yer almıştır.

Araştırmanın bulguları incelendiğinde sosyal bilgiler öğretmenlerinin kavram öğretim uygulamalarını kullanma sıklığı kullanılan strateji teması altında toplanmıştır. Öğretmenler en sık kullandıkları stratejilerin sunuş yolu (tümdengelim) ve buluş yolu (tümevarım) olduğunu ifade etmişlerdir. Benzer şekilde Uçak (2020), çalışmasında kavramların öğretimine öncelikle kavramın tanımını yapmakla ya da kitapta var olan tanımını vermekle başlayan ve kavram öğretiminde öncelikle öğrencilere kavramın tanımının sunulmasından ziyade öğrencileri kavramın adı üzerinden örnekleri düşündürerek kendi ifadeleri ile kavramın tanıma ulaştırmaya çalışan öğretmenlerin yer aldığını ifade etmiştir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kavram öğretim uygulamalarını kullanma sıklığı grafik örgütleyiciler teması altında toplanmıştır. Öğretmenler en sık kullandıkları grafik örgütleyicinin kavram haritaları ve zihin haritaları olduğunu ifade etmişlerdir. Araştırmanın bu bulgusu ile alanyazında benzer bulgulara sahip çalışmalar mevcuttur. Memişoğlu ve Tarhan (2016), çalışmalarında sosyal bilgiler

öğretmenlerinin ders esnasında veya sınavlarda en çok kullandıkları kavram öğretimi materyallerinin başında kavram haritası gelmektedir ifadesinde bulunmuşlardır. Soylu (2019), çalışmasında öğretmenlerin en fazla kullandıkları kavram öğretim tekniklerinin kavram haritası ve zihin haritası olduğunu tespit etmiştir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kavram öğretim uygulamalarını kullanma sıklığı kullanılan yöntem teması altında toplanmıştır. Öğretmenler en sık kullandıkları yöntemin düz anlatım olduğunu ifade etmişlerdir. Araştırmanın bu bulgusu ile alanyazında benzer bulgulara sahip çalışmalar mevcuttur. Gültekin (2016), çalışmasında öğretmenlerin kavramların öğretiminde kullandıkları yöntem ve tekniklerin başında düz anlatım ve soru-cevap tekniği gelmektedir ifadesinde bulunmuştur. Soylu (2019), çalışmasında öğrencilere göre sosyal bilgiler öğretmenleri derste en çok anlatım, soru-cevap, tartışma, beyin fırtınası, grup çalışması, örnek olay, drama yöntemlerini kullanmaktadırlar.

Sosyal bilgiler öğretmenleri en sık kullandıkları kavram öğretim uygulamalarından kavram haritalarını, zihin haritalarını, kavram bulmacalarını, anlatım ve soru cevap yöntemini kullanma nedenini bütünlük sağlamak, anlam ilişkisi kurmak, kavramı somutlaştırmak, kalıcı hale getirmek olarak ifade etmişlerdir. Benzer şekilde Memişoğlu ve Tarhan (2016), çalışmalarında sosyal bilgiler öğretmenleri kavram haritalarını, konuların daha iyi anlaşılmasını sağlayarak etkin bir öğretim süreci gerçekleşmesi nedeniyle kullandıklarını belirtmiştir. Konunun bir bütün olarak görülmesini ve somutlaşmasını sağlaması, öğrenmelerde kalıcılık sağlaması ise kavram haritalarının kullanımı için diğer nedenler olarak ifade etmişlerdir. Soylu (2019), çalışmasında öğretmenler kavram haritalarını kullanma sebebi olarak kavram haritalarının şematik öğrenmeyi sağladığı, kavramlar arası bağ kurmada ve ilişkileri ortaya koymada yardımcı olduğu, görsel hafızayı desteklemeye katkı sağladığı, öğrenmelerin kalıcı hale getirdiğini ifade etmişlerdir.

Araştırmanın bulgularından elde edilen sonuçlarına göre sosyal bilgiler öğretmenlerinin derslerinde en fazla kullandıkları kaynak ve materyallerin akıllı tahta/internet, ders kitabı olduğu tespit edilmiştir. Benzer şekilde Uçak (2020), çalışmasında öğretmenlerin ders kitapları ve temel dini kaynakların yanı sıra kavram öğretiminde video, film, ilahi, renkli afişler, çizgi film gibi bilgisayar destekli görsel işitsel malzemelerden yararlandığı anlaşılmaktadır ifadesinde bulunmuştur.

Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre sosyal bilgiler öğretmenleri kavram öğretim uygulamalarının ders kitaplarında kullanılma durumunu değerlendirdiklerinde kavram haritası, kavram bulmacası, harita, resim/fotoğraf, tablo, kavram ağı, yapılandırılmış grid, kavram eşleştirmesi, zihin haritası kullanıldığını belirtmişlerdir. Öğretmenler, ders kitaplarında en fazla kullanılan kavram öğretim uygulamalarının kavram haritası ve kavram bulmacası olduğunu belirtmiştir. Karışan ve Memişoğlu (2022), çalışmalarında 5. sınıf ders kitabında en fazla bulunan kavram öğretim tekniğinin zihin haritası olduğu görülmüştür. Ayrıca kavram karikatürü, bilgi haritası, kavram haritası, kavram ağı, tarih şeridi,

anlam çözümleme tablosu, olaylar zinciri dizini ve dün, bugün, yarın kâğıdı da bulunmaktadır ifadesi bulunmaktadır. Yapılan çalışmanın araştırma sonuçları ile örtüştüğü görülmektedir.

Araştırma bulgularına göre sosyal bilgiler öğretmenlerinin çoğunluğu (11 kişi) kavram öğretim uygulamalarının ders kitaplarında kullanılma durumunu yeterli görmediklerini ifade etmişlerdir. Araştırmanın bu bulgusu ile alanyazında benzer bulgulara sahip çalışmalar mevcuttur. Memişoğlu ve Tarhan (2016), çalışmalarında öğretmenler ders kitaplarında kavram haritalarına çok fazla yer verilmemesini kavram öğretiminde bir sorun olarak gördüklerini ve ders kitaplarında kavram haritaları vb. bolca yer verilmelidir önerisinde bulunmuşlardır. Soylu (2019), çalışmasında öğretmenler ders kitaplarında kavram materyallerinin yetersizliğini kavram öğretiminde karşılaştıkları bir sorun olarak ifade etmişler ve ders kitaplarında kavram öğretim materyallerine yer verilmeli önerisinde bulunmuşlardır.

Araştırmanın sonuçlarına göre sosyal bilgiler öğretmenlerinin derslerinde etkili olduğunu düşündükleri kavram öğretim uygulamalarına yönelik görüşleri grafik örgütleyiciler teması altında toplanmıştır. Bu tema içinde kavram haritalarının etkili olduğunu düşünen öğretmenler gruplama, anlamlandırma, kavramlar arasında bütünlük sağlama, somutlaştırma ve zihinde kalıcılık için etkili olduğunu belirtmişlerdir. Zihin haritalarının etkili olduğunu düşünen öğretmenler kavramları somutlaştırıp öğrenmeyi kalıcı hale getirdiğini, yaratıcılığı geliştirip ölçme ve değerlendirme imkânı sunduğunu ifade etmişlerdir. Kavram ağlarının etkili olduğunu düşünen öğretmenler gruplama anlamlandırma ve zihinsel bir kalıcılık için etkili olduğunu ifade etmişlerdir. Bulmacaların etkili olduğunu düşünen öğretmen kavramların bir bütün halinde sunulmasını sağlıyor ifadesinde bulunmuştur. Benzer şekilde Memişoğlu ve Tarhan (2016), çalışmalarında öğretmenlerin kavram öğretiminde en çok kavram haritası, zihin haritası vb. tekniklerin etkili olduğunu düşündüklerini ifade etmiştir. Soylu (2019), çalışmasında öğretmenler kavram haritalarının somutlaştırma ve kalıcılık sağlamak için etkili bir teknik olduğu ve zihin haritalarının öğrencilere özgür bir alan tanıyıp yaratıcı düşünmeyi desteklediğini ifade etmişlerdir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler derslerinde etkili olduğunu düşündükleri kavram öğretim uygulamalarına yönelik görüşleri kullanılan yöntem teması altında toplanmıştır. Bu tema içinde düz anlatım ve örnek olay yöntemlerinin etkili olduğunu düşünen öğretmen somutlaştırmada etkili olduğunu ifade etmiştir. Gösterip yaptırma yönteminin etkili olduğunu düşünen öğretmen öğrencilerin görmesi ve dokunması öğrenmeyi daha kolay hale getiriyor ifadesinde bulunmuştur.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kavram öğretim uygulamalarının etkililiğine yönelik görüşleri kullanılan strateji teması altında toplanmıştır. Bu tema içinde sunuş yolu (tümdengelim) stratejisinin etkili olduğunu düşünen öğretmenler yapılandırmacı bir bakış açısıyla anlam ilişkisi kurarak etkili bir sunum gerçekleştirilebileceğini, özün kavrayabileceğini ifade etmişlerdir. Problem çözme stratejisinin

etkili olduęunu dūřinen ęretmen problem çözme stratejisini somutlařtırmaya yönelik kullandıęını ifade etmiřtir.

Sosyal bilgiler ęretmenlerinin kavram ęretim uygulamalarının etkililiğine yönelik görüşleri somutlaştırma teması altında toplanmıştır. Bu tema içinde görsel/resim kullanmanın etkili olduğunu dūřinen ęretmenler ęrencilerin bilgi sahibi olmasında, daha fazla duyuya hitap ederek kalıcılık sağlanmasında etkili olduğunu ifade etmişlerdir. Araştırmanın bu bulgusu ile alanyazında benzer bulgulara sahip çalışmalar mevcuttur. Akbař (2013), çalışmasında ęretmenler kavram yanılığlarının giderilmesinde görsel kullanımının etkili olacağını ifade etmişlerdir. Uçak (2020), çalışmasında video, resim gibi görsellerin kavram ęretiminde kullanılmasının etkili olduğu dūřinen ęretmenlerin bulunduğunu ifade etmiştir.

Araştırma bulgularından elde edilen sonuçlara göre sosyal bilgiler ęretmenlerinin 12'sinin bilgisayar destekli kavram ęretim uygulamalarını kullandıkları tespit edilmiştir. ęretmenlerin görüşleri incelendiğinde en fazla akıllı tahta/bilgisayar ve resmi ve özel portalların tercih edildiği tespit edilmiştir. Benzer şekilde Uçak (2020), çalışmasında ęretmenler, kavramların içeriklerini somutlaştırmak için MEB tarafından oluşturulan dijital eğitim platformu Eğitim Bilişim Ağı'ndan ve bilgisayar ve internet teknolojilerinden yararlandıklarını ifade etmişlerdir.

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre çalışmaya katılan sosyal bilgiler ęretmenleri kavram ęretim uygulamaları hakkında eğitim almadıklarını ve kavram ęretimi alanında kendilerini yetersiz bulduklarını ifade etmişlerdir. Üniversitede alınan eğitimlerin yetersiz olduğunu ve üniversitelerde kavram ęretiminin daha etkili bir şekilde gerçekleştirilmesi gerektiğini ve hizmet içi eğitimlerle de kavram ęretim uygulamaları hakkında ęretmelerin yeterliliklerinin artırılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Benzer şekilde Uçak (2020), çalışmasında ęretmenler kavram ęretiminin yetişkin ęretime dayanan lisans fakültelerinde, ęrencilere yönelik ęretime hazırlayıcı bir eğitim olması gerektiğini ve hizmet öncesi yeterlik kadar hizmet sonrası yeterliğinde gerekliliği üzerinde durmuş ve mesleğe başladıktan sonra da kavram ęretimi yöntem ve tekniklerine yönelik desteğe ihtiyaç duyduklarını ifade etmişlerdir.

Araştırmanın bulgularına göre çalışmaya katılan ęretmenler, kavram ęretim uygulamalarını kullandıklarında ęrenciler üzerinde olumlu etkilerini gzlemleyebildiklerini, kavram ęretim uygulamalarının anlamlı ęrenmelerin gerçekleşmesini sağlayıp, ęrencilerin ilgisini ve dikkatini çekerek aktif katılımı sağladığı, soyut konuları somutlaştırarak kalıcılığı ve akademik başarıyı artırdığını ifade etmişlerdir. Araştırmanın bu bulgusu ile alanyazında benzer bulgulara sahip çalışmalar mevcuttur. Yılmaz ve olak (2012), çalışmalarında kavram haritası gibi ęrencilerin derste aktif katılımını sağlayan ve ezberden çok bilginin yapılandırılmasına ve anlamlı ęrenmeye vurgu yapan yöntem ve tekniklerin kullanılmasının ęrencilerin derse karşı olumsuz tutumlarının ortadan kaldırılmasına yardım edeceğini, derse olan ilgi ve motivasyonu artıracadı ifadesinde bulunmuşlardır. Soylu (2020), çalışmasında kavram

öğretim tekniklerinin soyut kavramları somutlaştırdığı, kalıcılığı ve akademik başarıyı artırdığı, görsel hafızaya olumlu etki ettiği, dersi eğlenceli hale getirdiğini ifade etmiştir.

Araştırmanın sonuçlarına göre öğretmenlerin kavram öğretim uygulamalarını etkin ve verimli kullanım önerilerine bakıldığında, hizmet içi seminerlerin düzenlenmesi, ders kitaplarının gözden geçirilmesi, ders saatlerinin artırılması, üniversitelerde ilgili eğitimin verilmesi gibi önerilerde bulunmuşlardır. Soylu (2019), çalışmasında öğretmenler, ders kitaplarında kavram öğretim materyallerine yer verilerek kavram öğretimine yönelik özel materyaller geliştirilmesi ve öğretmenlere yönelik hizmet içi eğitim verilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Uçak (2020), çalışmasında öğretmenler kavram öğretim süreçlerinde karşılaştıkları güçlüklerin kavram öğretim sürecine ilişkin yöntem ve teknik bilgilerinin eksikliğinden kaynaklandığını ve buna yönelik meslek öncesi eğitim sürecinde ve mesleğe başladıktan sonra hizmet içi eğitimlerle kavram öğretimine yönelik yöntem ve tekniklerin kuramsal ve uygulamalı olarak öğrenilmesinin ihtiyaç olduğunu belirtmişlerdir. Yapılan çalışmaların araştırma sonuçları ile örtüştüğü görülmektedir.

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre sosyal bilgiler öğretmenlerinin kavram öğretim uygulamalarını kullanma sıklığını tespit etmek için uygulanan ankette öğretmenlerin analogi, balık kılıçığı, bilgi haritası, kavram ağı, kavram haritaları, kavram (bilgi) yaprakları, kavram bulmacası, kavram karikatürleri, kelime ilişkilendirme testi, zihin haritası, tümden gelim(sunuş yoluyla öğretim), tüme varım(buluş yoluyla öğretim), bilgisayar teknolojileri (Web 2 araçları), edebi ürünler, grafik, tablo, fotoğraf ve resim, haber metinleri, harita, tarih şeritleri gibi uygulamaları daha fazla kullandıkları, daha fazla bildikleri ve tanıdıkları tespit edilmiştir. Benzer şekilde Soylu ve Memişoğlu (2020), çalışmalarında öğretmenlerin en çok tercih ettikleri tekniklerin; kavram haritası, kavram karikatürü balık kılıçığı, zihin haritası, bulmaca gibi uygulamalar olduğu tespit edilmiştir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kavram öğretim uygulamalarını kullanma sıklığını tespit etmek için uygulanan ankette öğretmenlerin anlam çözümleme tablosu, kavram çarkı, kavram değişim metinleri, metafor, tanılayıcı dallanmış ağaç, V diyagramı, yapılandırılmış grid gibi uygulamaları ise daha az kullandıkları, daha az bildikleri ve tanıdıkları tespit edilmiştir. Benzer şekilde Soylu (2019), çalışmasında ortaokul öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinde kullanılan kavram öğretim tekniklerine ilişkin görüşlerinin alındığı sıklık anketinde öğretmenlerin anlam çözümleme tablosu, tanılayıcı dallanmış ağaç gibi teknikleri daha az kullandıkları tespit edilmiştir.

Araştırma ile elde edilen sonuçlar doğrultusunda aşağıdaki öneriler sunulmuştur.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin, kavram öğretim uygulamaları için yeterli zaman bulamadıklarına yönelik ifadelere, başka çalışmaların bulgularında da rastlanıldığı için, bu hususta, görüşme tekniğinin ötesinde doğrudan gözlem şeklinde yapılacak çalışmalar yapılmalıdır. Bu sayede esas problemin uygulama yöntemlerinden mi yoksa gerçekten zaman sorunundan mı kaynaklandığı ortaya çıkarılabilir.

Çalışmaya katılan öğretmenlerin üniversite eğitimleri boyunca kavram öğretimi sürecine dair gerekli yeterlikleri kazanamadıkları yönünde bulgu olsa da katılımcıların farklı yıllarda ve farklı fakültelerden mezun olmaları nedeniyle doğrudan bir öneri sunulmasa da bu sorunun ortak olması da göz ardı edilecek bir bulgu değildir. Bu hususta da fakültelerdeki öğretmen adaylarının teorik ve uygulamalı derslerinde kavram öğretiminin önemine vurgu yapılması özellikle önerilmektedir.

Dönem başları ve sonlarında olduğu gibi dönem içerisinde verilen aralardaki mesleki çalışma programları içerisinde kavram öğretimine yönelik iyi uygulamalardan örnekler gösterilmesi yerinde olacaktır.

Yapılacak olan mesleki çalışma programlarında dijital becerilerin artırılmasına yönelik etkinliklere, kavram öğretiminde kullanılan dijital uygulamalarında eklenmesi faydalı olacaktır.

KAYNAKLAR

- Akbaş, Y. (2013). Coğrafya ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin kavram öğretimi ve kavram yanlışları hakkındaki görüşleri. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(2), 251-278.
- Akbaş, Y. ve Toros, S.(2016).Sosyal Bilgiler Öğretiminde İnteraktif Kavram Karikatürleri ve Kavram Haritaları Kullanımının Akademik Başarıya Etkisi. *Journal of Turkish Studies*. 11(9),53-68.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E., K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2020). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi, 1-368.
- Çoban, O., Öntaş, T. ve Palaz, T. (2021). Sosyal Bilgilerde Kavram Öğretimine İlişkin İyi Uygulama Örnekleri. R. Sever (Ed.), *Sosyal Bilgiler Eğitiminde Kavram Öğretimi* (s. 355-391).Ankara: Pegem Akademi.
- Doğan, N. (2011). Ölçme Araçlarını Sınıflama Çabaları. H. Atılğan, (Ed.), *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme* (s.119-144). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Doğanay, A. (2005). Öğretimde Kavram ve Genellemelerin Geliştirilmesi. C. Öztürk, D. Dilek, (Ed.), *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi* (s.265-296). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Dündar, H. (2014). Sosyal Bilgilerde Kavram Öğretimi. B. Tay, A. Öcal, (Ed.), *Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi* (s.309-342). Ankara: Pegem Akademi.
- Ekiz, D. (2009) Bilimsel Araştırma Yöntemleri (Geliştirilmiş 2. Baskı) , Ankara: Anı Yayıncılık.
- Ertuğrul, T. (2023). Sosyal Bilgiler Dersinde Demokrasi İle İlgili Temel Kavramların Öğretimi ve Kavram Yanlışları. Eskişehir Anadolu Üniversitesi ,Doktora Tezi
- Geçit, Y. ve Gençer, G. (2010). Meslek lisesi 10.sınıf öğrencilerinin coğrafya öğretim programındaki bazı kavramları algılama düzeyleri ve kavram yanlışları. *International Conference on New Trends in Education and Their Implications*, 11-13 November. Antalya-Türkiye.

- Gültekin, E. (2016). *Ortaokul 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi "Adım Adım Türkiye" Ünitesinde Bulunan Kavramların Kazandırılmasına İlişkin Öğretmen Görüşleri* (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> adresinden edinilmiştir.
- Kaptan, F. (1998). Fen Öğretiminde Kavram Haritası Yönteminin Kullanılması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (14), 95-99.
- Karışan, H. & Memişoğlu, H. (2022). 5. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabının kavram öğretimi açısından incelenmesi. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 9(85), 1272-1284.
- Klausmeier, H. J. (1992). "Concept Learning and Concept Teaching". *Educational Psychologist*, 27(3), 267-286.
- MEB, (2018). *Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 4,5,6 ve 7.sınıflar)*. Ankara MEB Yayınları. <http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/> adresinden 12. 10. 2022 tarihinde alınmıştır.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2024). *Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Öğretim Programları Ortak Metni*. Millî Eğitim Bakanlığı.
- Memişoğlu, H. ve Tarhan, E. (2016). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Karam Öğretimine İlişkin Görüşleri. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, (5), 6-20.
- Özyürek, M. (1984).Kavram Öğrenme ve Öğretme. Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 16(2), 347-366.
- Soylu, T. (2019). Sosyal Bilgiler Öğretmenleri ve Ortaokul Öğrencilerinin Kavram Öğretimine İlişkin Görüşlerinin Belirlenmesi (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> adresinden edinilmiştir.
- Soylu, T., & Memişoğlu, H. (2020). Ortaokul öğrencilerinin kavram öğretimine ilişkin görüşlerinin belirlenmesi. *Turkish Studies*, 15(2), 1307-1323.
- Tokcan, H.(2015).*Sosyal Bilgilerde Kavram Öğretimi*, Ankara: Pegem Akademi.
- Uçak, H. E. (2020). *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Kavram ve Kavram Öğretimi Sürecine İlişkin Görüşleri* (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> adresinden edinilmiştir.
- Ülgen, G. (2004). *Kavram Geliştirme*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Yel, S. (2015). Kavram Geliştirme ve Öğretimi. Cemil Öztürk (Editör). Sosyal Bilgiler Öğretimi Demokratik Vatandaşlık Eğitimi. (4.Baskı). Ankara, Pegem, s.111-143.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2018). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yılmaz, K. ve Çivililer, M. (2012). İlköğretim 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi "Yeryüzünde Yaşam" Ünitesinde Yer Alan Tarih Kavramlarının Öğretiminde Karşılaşılan Kavram Yanılgıları Üzerine Bir Eylem Araştırması. *Türk Tarih Eğitimi Dergisi*, 1(1), 1-31.
- Yılmaz, K. ve Çolak, R. (2012). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kavram Haritaları Kullanımının Öğrencilerin Tutum, Akademik Başarı ve Bilgilerinin Kalıcılık Düzeylerine Etkisi. *Uluslararası Cumhuriyet Eğitim Dergisi*, 1(1), 1-16.